BREVIARIS

Una biografia epistolar

Simone Weil

PUV

BREVIARIS

XXXII

Una biografia epistolar

Simone Weil

Traducció
i introducció d'Emilia Bea

PUV
VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

© de la traducció del text i de la introducció: Emilia Bea
© d'aquesta edició: Universitat de València
Setembre 2024

Publicacions de la Universitat de València
Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Coordinació editorial: Amparo Jesús-María
Disseny de la col·lecció: Enric Solbes
Maquetació: Celso Hernández de la Figuera

ISBN: 978-84-1118-441-0 (paper)
ISBN: 978-84-1118-442-7 (ePub)
ISBN: 978-84-1118-443-4 (PDF)

Edició digital

ÍNDEX

Introducció
7

Una biografia epistolar
39

Introducció

A molts pocs esperits els és donat descobrir
que les coses i els éssers existeixen
S. WEIL

Aquest llibre és una invitació a mirar la vida i el pensament de Simone Weil (1909-1943) des d'un lloc poc transitat, el de la seua correspondència, que pot oferir una imatge molt fidel de la seua trajectòria, tan curta com intensa. Les nombroses lletres que va escriure a familiars, amics o personalitats rellevants són un valuós exponent de l'essencial coherència que marca el seu itinerari vital i intel·lectual. Encara que eren moltes les opcions possibles, hem triat algunes cartes especialment representatives de les diferents etapes de la seua evolució, en escenaris com París, Marsella, Nova York o Londres, i amb interlocutors que van deixar una empremta inesborrable en la seua obra.

El registre epistolar en Simone Weil se situa entre l'escriptura fragmentària, enigmàtica i lluminosa, dels seus quaderns de notes –una mena de laboratori del seu pensament– i els textos directament destinats a influir i participar en l'esfera pública. Les diferències d'estil no van en detriment

de la gran continuïtat entre tots els escrits weilians, sinó que més bé l'enriqueixen. I n'és, potser, la correspondència la peça més expressiva, perquè conjumina a la perfecció senzillesa i profunditat, és a dir, resulta plenament accessible sense rebaixar el rigor de la seua aportació, fent evident que les idees naixen de l'experiència i dels esdeveniments. A Simone Weil se li podria aplicar la frase d'Unamuno quan parlava de la seua relació amb la literatura epistolar, «la meua biografia són les meues cartes».

S'ha dit, segurament amb raó, que l'última carta en paper arribarà en aquesta generació. En efecte, la gent jove rarament escriu alguna carta de puny i lletra. Fa cent anys la possibilitat de redactar-ne una constituïa un privilegi d'un cercle reduït de persones; de fet, hi havia gent que ajudava a escriure'n o llegir-ne als veïns, àvids de notícies dels éssers estimats allunyats dels llocs d'origen per motius laborals, el servici militar, la guerra o l'exili... L'alfabetització va fer que les cartes es convertiren en un mitjà quotidià a l'abast de tota la població.

Ara, tanmateix, assistim al procés invers; entrem, com algú ha assenyalat, en una «època prehistòrica», en què la condició àgrafa dels ciutadans s'imposarà i amb ella desapareixerà la memòria del passat tal com hui la concebem. L'epistolar és el gènere literari que millor expressa la funció de l'escriptura com a element de comunicació, d'expressió dels sentiments personals, però també de consignació de fets i de successos reals. Molta correspondència

ens diu més de l'època i dels contextos socials que la història oficial, encara que ja sabem que la relació entre història i memòria, entre l'historiador i el testimoni, és sempre complexa.

A través de la lectura de les cartes de Simone Weil, com en molts altres casos, ens adonem que amb la desaparició de la correspondència es perd la facultat més important per accedir a la veritat: l'atenció, que és, potser, la principal noció que ella aporta a la història de la filosofia. Es perd la capacitat de narració, que dona sentit, que manifesta amb cura un procés reflexiu, d'interiorització, amb llicència per a l'expansió lírica i emocional. Fins i tot Weil –poc donada a sentimentalismes– es mostra molt afectuosa, apassionada i pròxima en les cartes. Simon Garfield en el llibre *To the Letter* parla del valor de la carta com a objecte físic; no és només un text que es transmet sinó un element material forjat per les mans d'una persona que arriba a les mans d'una altra. El mitjà com a missatge. Un missatge que sovint s'encomanava a Déu, encapçalant el text de la carta amb una creu.

La pèrdua del gènere epistolar influeix fins i tot en el canvi de les nostres coordenades mentals perquè afecta la temporalitat i l'alteritat. És, d'una banda, un factor de transformació de la imatge del temps. La carta apel·la a una altra noció essencial en Simone Weil: l'espera. Enfront de la primacia de la immediatesa, de l'exigència de celeritat, de la mera successió d'instants, de la hiperactivitat,

l'espera cobreix un parèntesi entre l'enviament i l'arribada; com en l'Eclesiastés, «tot té el seu moment i sota el cel hi ha un temps per a cada cosa», temps per a escriure, temps per a aguaitar a la bústia, temps per a llegir i temps per a respondre. D'altra banda, la carta representa un factor de canvi en l'obertura a l'alteritat perquè fa nàixer la intersubjectivitat. Simone Weil, com Marcel Proust, autor de milers de cartes, sap adaptar-se magistralment al receptor i alhora mostra el propi rostre davant l'altre. La lletra esdevé un lloc de trobada entre dues persones que, quan es fa públic, transcendeix l'àmbit privat i projecta aqueixa trobada a altres encontres interpersonals.

Els epistolaris arrosseguen sempre la torbació que provoca la intimitat aliena, l'expectació davant la presència d'allò secret. Per això, alguns escriptors cremen les seues cartes o expressen el desig que no isquen a la llum, o que només es publiquen quan passen els anys suficients perquè no hi haja coetanis que es puguen veure afectats per indiscrecions. Simone Weil, tanmateix, volia conservar les cartes, perquè prega a algun dels seus interlocutors que les guarde, ja que potser les voldrà algun dia per a posar en ordre els seus records i defensar-se de l'oblit. Tant els seus pares com Joseph-Marie Perrin i Gustave Thibon, depositaris dels seus manuscrits, en van facilitar la publicació, fins i tot molt poc després de la seua mort, prova fefaent que no li importava que isqueren a la llum, tal com

va confessar explícitament a Thibon en una de les missives que reproduïm.

En aquesta antologia hem seleccionat tretze destinataris de les seues cartes i hem procurat seguir un ordre cronològic en l'ordenació dels textos que ens permeta acostar-nos als moments més significatius de la seua obra. Les notes que apareixen a peu de pàgina són breus aclariments que hem considerat oportú afegir a l'original. La biografia epistolar s'inicia l'estiu del 1934, quan Simone tenia 25 anys i era professora a l'institut de Roanne, i finalitza amb la carta remesa als seus pares el 4 d'agost de 1943, poc abans de la seua mort a Ashford (Anglaterra) a l'edat de 34 anys. L'espai temporal que abasten les cartes ens ajuda a conéixer els centres d'interés al voltant dels quals gira el pensament de Simone Weil. L'opressió laboral, la guerra, el colonialisme, el treball agrari, la resistència, l'arrelament, l'espiritualitat, la bellesa... són els motius de reflexió que ixen a la llum a través d'un diàleg franc i obert. Per la seua extensió, queda fora d'aquesta recopilació la cèlebre carta adreçada al pare Joseph-Marie Perrin el 15 de maig de 1942, coneguda com a «Autobiografia espiritual», que els lectors tenen al seu abast en la publicació *Autobiografia espiritual i altres escrits de Marsella,* un llibre complementari de la present edició.

En aquesta llarga carta al pare Perrin, Weil relata un episodi interior que va influir decisivament en el seu itinerari espiritual:

> Als catorze anys vaig caure en una d'eixes desesperacions profundes de l'adolescència i vaig pensar seriosament en la mort, a causa de la mediocritat de les meues facultats naturals. Els dons extraordinaris del meu germà, que va tindre una infància i una adolescència comparables a les de Pascal, em forçaven a tindre'n consciència. No lamentava els èxits externs, sinó no poder esperar cap accés a eixe regne transcendent on només entren els hòmens autènticament grans i on habita la veritat. Preferiria morir que viure sense ella. Després de mesos de tenebres interiors, vaig tindre de sobte, i per a sempre, la certesa que qualsevol ésser humà, fins i tot si les seues facultats naturals són quasi nul·les, pot entrar en eixe regne de la veritat reservat al geni a condició només de desitjar la veritat i fer constantment un esforç d'atenció per tal d'assolir-la.

El fragment concentra els principals elements de la seua forma d'ésser al món i ens trasllada al seu entorn familiar, conformat pels seus pares, Bernard i Selma –tots dos jueus assimilats d'un alt nivell cultural– i el seu germà, André, que esdevindrà un dels matemàtics més importants del segle XX.

Quan ens acostem als trenta-quatre anys de la vida de Simone Weil –naix a París el 3 de febrer de 1909–, aquesta ens sorprén, tant per la fertilitat intel·lectual (les *Œuvres complètes*, en procés d'edició, constaran d'un total de setze volums) com per la radicalitat de les seues vivències. Una obra que cada dia exerceix major atracció, ja que, com ella

deia: «cal escriure coses eternes per a estar segurs que seran d'actualitat».

La primera de les cartes que reproduïm està adreçada al seu mestre Alain, pseudònim d'Émile Chartier (1868-1951), filòsof, periodista i pacifista. En les classes a l'institut Henri IV transmetia als alumnes la idea que l'educació és el nucli de la cultura democràtica: la resistència al poder només pot nàixer del pensament, d'un criteri propi que oposar a les forces col·lectives alienants. Alain introdueix Weil en la filosofia grega, especialment Plató, i suscita en ella l'interés per la política. La seua influència dota per sempre el pensament de la deixebla d'una extrema lucidesa. Encara que Simone Weil potser siga més coneguda pel seu activisme social o per la seua espiritualitat mística, és abans de res una filòsofa en el sentit més estricte del terme.

Weil escriu a Alain perquè influïsca davant l'editorial Gallimard en favor de la publicació d'un llibre de l'historiador i periodista Boris Souvarine (1895-1984), antic dirigent del Partit Comunista Francés –del qual fou expulsat en juliol del 1924– i fundador del Cercle Communiste Démocratique en 1930. Souvarine i Weil s'havien conegut personalment a finals de 1932. Ell havia quedat gratament impressionat per un article que Simone havia publicat a *La Révolution Prolétarienne* sobre la situació a Alemanya després d'un viatge al país l'estiu d'aquell any. A partir de l'encontre, forjaren una bona amistat. Weil comenta a Alain: «Boris

Souvarine acaba d'enllestir un llibre, en el qual treballa des de fa anys, sobre la història de Stalin en particular i de la revolució russa en general, fins als nostres dies. Si apareix, serà molt interessant, perquè serà *l'únic* llibre honest, documentat i intelligent sobre el tema». El llibre, finalment, va veure la llum l'any 1935 sota el títol *Staline, aperçu historique du bolchévisme.* En la carta també es fa esment d'una anècdota que li va contar el seu germà, reveladora del paroxisme antijueu que impregna l'Alemanya nazi, fins i tot en cercles allunyats de la política com podia ser el dels matemàtics.

Gràcies a la preparació al liceu Henri IV amb Alain, Simone Weil havia aconseguit superar el concurs d'ingrés a l'École Normale Supérieure, la més alta institució francesa d'estudis superiors. Acabada la formació universitària, guanya l'oposició de secundària i comença a exercir de professora de Lletres, el primer any a Le Puy, el segon a Auxerre i el tercer a Roanne. Mentrestant, atreta per la qüestió social, participa activament en la vida sindical, fet que li causa problemes laborals. Com ja somniava en els pupitres de l'institut, en 1934 demana un any d'excedència per a conéixer directament la condició obrera treballant com a fresadora en la factoria Renault i en l'empresa Alsthom. D'aquesta experiència en la fàbrica donen testimoni les cartes que adreça a Albertine Thevenon i Simone Gibert.

9 788411 184410

BREVIARIS

32

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA
PUBLICACIONS
PUV